

CRONICA RÂMNICULUI DIN 1764

GEORGE GEORGESCU

Toate orașele vechi au o istorie a lor, și Râmnicul are o cronică a sa. Este vorba de Cronica Franciscanilor din 1764, care este și prima istorie a orașului. Pentru a înțelege mai bine locul pe care îl ocupă în istoria românilor, această cronică a franciscanilor din 1764 e necesar a aminti și relațiile anterioare despre oraș în legătură cu acesta. Astfel prima atestare documentară a Râmnicului este expresia: „o moară la Râmnic pe care a dăruit-o Dan voievod și via tot de acolo“, din documentul anului 1388 mai 20, de la Mircea cel Mare (1384-1418) și numirea lui ca oraș în anul următor la 4 septembrie 1389, când este numit „orașul domniei mele“. Deci un oraș vechi domnesc. Aici la 1640, aflăm că „un oraș numit Râmnic-oraș odinioară catolic apoi a ajuns schismatic din vina unui episcop- în care au fost mulți din același neam (sași) și biserica se mai păstrează încă dar nu știu cum se spune că s-au făcut schismatici... și se spune că au căzut în rătăcire în timpul fratelui Andreia Bogoslavich“¹. Relatarea din 7 februarie 1660, adaugă: „La Râmnic biserica este ruinată, n-au mai rămas decât zidurile, ar putea fi restaurată dacă ar fi cu ce“, iar cea din 1670, completează „biserica este stricată dar are unele bunuri pe care le stăpânesc mirenii“². În versiunea românească a vieții lui Nifon din 1682, ni se spune: „se hirotoniră și doi episcopi și le dăde și eparhie hotărâtă care cât va birui“, din care s-a dedus și înființarea episcopiei Râmnicului Noul Severin, ceea ce confirmă și prin actul din 1535 aprilie 1, când este amintită biserica episcopiei cu hramul Sf. Nicolae, fiindând cu danii încă din timpul lui Neagoe Basarab (1512-1521), fiind documentul istoric de bază al episcopiei Râmnicului. Relația latină din 1688 ne precizează: „Al doilea oraș era Râmnicul așezat pe un șes bun pe râul Olt nu departe de vărsarea sa, reședință episcopală și a fost odinioară a doua reședință sau cetate episcopală din Țara Românească“³. Din aceasta se inspiră și relația din 1731, când spune „Biserica episcopiei Râmnic a fost ridicată din temelie de Bogdan cel vechi fratele lui Mircea voievod în anul 6812 (1304) care biserică aparține orașului Râmnic. Când arhiepiscopul sau mitropolitul cu numele Antim a mutat arhiepiscopia de la Severin la Râmnic, această biserică a rămas arhiepiscopală și până în ziua de astăzi, se cheamă Noul Severin. Înfrumusețarea acestei biserici însă s-a făcut de către urmașii arhiepiscopului Antim, anume, Eftimie și Mihail care de asemenea au

¹ Călători străini despre Țările Române, vol. V, 1973, p. 212.

² Ibidem, VII, 1980, p. 127 și 207.

³ Ibidem, p. 459.

avut grijă de a construi vechile clădiri episcopale Casa Tipografiei însă și pivnițele care se află sub ea, Matei voievod avu grijă ca să le facă⁴. Numai că, ctitorii bisericii episcopale din Râmnic sunt consemnați în „Pomelnicul nr. 1“, făcut de episcopul Ștefan al Râmnicului (1673-1793) în anul 1674, începând cu donatorii din familia lui Neagoe Basarab și subliniind pe ctitori „Io Bogdan voievod i mati ego g (ospo) dja Anca ctitori“⁴. Acest Bogdan voievod este fiul doamnei Anca soția lui Vlăduț (1510-1512) care au zidit prima biserică a episcopiei după moartea lui Vlăduț + 1512. Această biserică a fost terminată și cu zugrăvirea abia sub episcopii „Eftimie și Mihail“, care apar apoi ca ctitori, atât în pomelnicul nr. 2, al episcopului Climent care o refacă după arderea ei de către turci din 1737, cât și în pisană din 1856 când biserica este construită din nou în urma incendiului din 1847, de către episcopul Calinic de la Cernica, fiindtând până astăzi. În acest context trebuie înțeleasă relația latină din 1731, care cuprinde și unele confuzii din cauza numirii de „Noul Severin“ dându-i-se ca la 1688 o vechime mai mare ca sediu efemer sau temporar al vechii arhiepiscopii, - Făcându-l pe Bogdan frate cu Mircea cel „antic“ dar lăsând să se înțeleagă din contest că nu poate fi vorba real despre episcopie, decât de cele știute din pomelnicul din 1674. Data de 6812 (1304) fiind o greșeală ca și aceea de 6809 (1301) din prima pisanie de la Cozia.

Tot astfel confuz, Pavel Kiselev, în descrierea monumentelor vizitate în 1832, ne spune „Biserica episcopiei din Râmnic a fost ridicată de doi arhierii Eftimie și Mihail în anul 7242 (1734) iar mai apoi după ruinarea ei de către turci, episcopul Clement a refăcut-o în anul 7253 (1745) acum 85 de ani. Actualele biserici a episcopiei și a Sf. Dumitru au fost în vremurile mai de demult după cum se spune, catolice și în împrejurimile Râmnicului există un loc ridicat numit „Capela“ pentru că nemții au avut acolo un loc îngrădit și o cruce pe care le-a numit „Capela“ adică capelă⁵. Aceasta se adeverește prin mențiunea unei inscripțiuni latine nedescifrate de pe o cruce mutilată „în dealul după marginea orașului Râmnic ce se numește Capela“⁶.

Cronica Franciscanilor începută la noi în 1764 și din care a publicat și N. Iorga în 1901, în Studii și doc. I, 11, unde fragmente cu privire la „Acte privitoare la istoria catolicismului în principate“ cuprinde pentru Râmnic un scurt istoric al orașului, al cultului catolic al sediului episcopiei chiar cu cele din incintă și culminând cu descrierea templului din 1723. În ea găsim înființarea orașului Râmnic la anul 1301 de către Negru Vodă. De asemeni evenimentele epocii. Despre biserica veche catolică care la 1600 și 1670 era în ruină și de al cărui loc și temelie se vorbea la 7212 (1704) aug. 20 „în care loc este acum temelia bisericii Băreției“⁷. - se afla după cum ne spune Cronica din 1764 „înaintea porții atriuului“ templului din 1723 și nu la Sf. Dumitru sau la episcopie cum s-a spus greșit la 1832- fiind vorba doar de locurile pe care sunt clădite, care, erau cum spune Cronica „ale catolicilor“. După ruinarea celei vechi și până la facerea celei noi, arată cronica, bulgarii catolici construiseră „o casă de rugăciuni cu locuință“ cum reiese tot pe același loc și „o capelă pe dealul Capela“. În acest sens e necesară și menționarea bisericilor vechi din oraș. Astfel, biserica Cuvioasa Paraschiva, a fost zidită de Pătrașcu cel Bun la 1557 și terminată de fiul său

⁴ Mironescu Atanasie, *Sfânta episcopie a Râmnicului Noul Severin, în trecut și acum* București, 1906, p. 244.

⁵ „SCIA“, 20, 1973, I, p. 177 și 178.

⁶ Arhivele Naționale București, *Vornicia din Lăuntru*, dos. 2741/1832, f. 16.

⁷ N. Iorga, *Studii și documente*, 11, 1901, p. 257.

banul Mihai Viteazu la 1587 și istoricul ei e cuprins atât în pisanie cât și în pomelnic. Această biserică a fost numită „domnească” la 1668 oct. 24, fiind „biserica bătrână de piatră” (cea mai veche) cum se spune la 1693 mai 10⁸.

Biserica Sf. Gheorghe „din vale”, amintită de la 18 februarie. 1636 și înnoită la 1681 de mitropolitul Teodosie dar refăcută la 1857, cum scrie în pisanie și pomelnic dar ne mai cunoscându-i-se ctitorul vechi - nu a fost cum credeam după hram, cea închinată de boierii Rudeni la schitul Fedeleşoiu la 1676 nov. 29 ca fiind „biserica Rudenilor de la orașul Râmnicului ce au fost spartă și stricăută cu tot locul ei împrejur cum au închinat Rudeani ei înșiși părintelui Varlaam și sfintei mănăstiri să-i fie acest loc cu biserica metoh mănăstirii și locul rudinesc care este din sus de moară de hârtie din apa Râmnicului în sus la deal cât va ținea”⁹.

La fel se spune și la 1694 mai 5- așa cum reieșea și din doc. de întărire din 5 aprilie 7185 (1677) „un vad de moară în apa orașului Râmnicului și cu tot locul împrejur cât va ținea până în locul bisericii Rudănești care a fost dată și închinată de Rudeni.” (mss. 721 fila 814). Având hramul Sf. Gheorghe iar locul din jur fiind al lui Stanciu Vișinescu ai cărui feciori Vladul și Lisește, la 1683 sept. 4, se spune că erau „nepoții lui Gheorghe medelniceru” fratele lui Teodosie Rudeanu, acesta putea fi și ctitorul bisericii Sf. Gheorghe de la Râmnic.

Biserica Buna Vestire și Sf. Nicolae, refăcută la 1747 a fost făcută conform pomelnicului de la începutul secolului trecut de „Mircea sîn Mihnea voievod ctitor” și terminată desigur și cu pictura de fiul său Alexandru Mircea (1574-1577) trecut și el în pomelnic lângă părinți. La 1693 mai 10, este amintită sub numele sub care a fost cunoscută și după refacere „biserica din deal”. În Uricarul, XV, p. 263 e publicată însă sub numele de „biserica rudinească din deal” la data de 1693 mart. 4 (D.I. CCLX)73 actul fiind cum am văzut ca cel din 1693 mai 10, amintind toate bisericile Pisania din 1747 citează pe Mircea ca ctitor. Poate au ajutat Rudenii pe Alexandru Mircea - aici găsim și clopotul fraților Tudor și Vlad Rudeanu din 1623 (7132) fără a consemna și hramul la care este donat.

Rezultă că a devenit a lor prin locul „rudinesc” din jur și deci că ea este cea „rudenească”.

La 1440 sept. 16 i se dă voie ieromonahului Dorotei să ridice o mănăstire la Licura în hotarul Râmnicului care să fie domnească „în ctitoria domniei mele”. Această Licura se află lângă „movila schitului Troian”¹⁰, de mai târziu. Dar mănăstirea nu s-a zidit aici ci la Govora unde este amintită la 1488 febr. 4, fiind pustiită de Albul cel Mare cum scrie în doc. din 1551 aug. 1, când este amintit, Todor, supranumit Dorotei, ucenicul acestuia de la 1440 și 1488. mai trebuie lămurit aici și cele în legătură cu schitul Cetățuia de lângă Râmnic, numit „cetate” de la 22 iunie 1658 și până la 1680 când este zidită aici o biserică a cărei veche pisanie de piatră se păstrează în zidul exterior de sub fereastra din stânga de la fațada bisericii refăcută în 1853, cu inscripția „Cu vrerea Tatălui și cu ajutorul Fiului și săvârșirea sfântului Duh, s-au făcut această sfântă biserică cu chilii întru cinstea mărimilor și lauda sfinților voievozi arhistratigi Mihail și Gavril și tuturor fără de trup puteri, cu toată cheltuiala și osteneala

⁸ Arhivele Naționale București, *Mănăstirea Zlătari*, XII, /13.

⁹ Arhivele Naționale București, mss. rom. 721, ff. 818-820.

¹⁰ Meletie Răutu, *Monografia ecleziastică a județului Vâlcea*, 1908, p. 13.

preasfințitului părinte chir Teodosie arhiepiscop și mitropolit a toată Țara Românească în zilele prealuminatului domn pravoslavnic creștin Io Șerban Cantacuzino voievod, săvârșitus-au în luna august leat 7188 (1680)¹¹ din doc. 1677 mai 2 și așezământul ctitorului din 1700 mai 2, reiese că schitul s-a început cu patru ani înainte de 1680 când s-a terminat. În această biserică refăcută la 1850 se crede încă deși nu exista că ar fi fost ucis Radu de la Afumați în 1529, omorât cum spune Cronica la Râmnic. Tot aici legende le vorbesc și despre un tunel care din puțul din curte ar ieși pe sub Olt în mănăstirea Fedeleșoii: În vechime la Cetățuia se apăra un voievod Basarab de vrășmași săi; precum și zicala: „Olea face oale și Vâlcu le sparge“. Olea din Fedeleșoi - malul Alb și Vâlcu din Vâlcea Cetățuia. Un Vâlcu dregător e amintit la 1389 sept. 4 iar județul, după numele acestuia apare la 1392 ian. 8, deoarece Vâlcea vine de la Vâlcu nu de la Farcaș de la care avem Fărcășești chiar în Romanați. Schitul Olteni cu hramul Sf. Nicolae, apare între 1580 ian. 10, când i se întărește lui Mihail episcopul jumătate de sat din Olteni și 1590 aug. 4, când este menționată biserica fiind făcută cum spune și pisania din 1831 sept. 15, când i s-a adăugat și tinda-de „ctitorii părinți arhieriei Eftimie Vlădica și Mihail episcopul“¹². Pisania dă anul 1562 ca început.

La biserica Sf. Dumitru, făcută cum ne spune o fostă pisanie sau istoric, „de Pahomie monahul și fiul său Constantin Bujoreanu“¹³, ante 1782 - biserica pe jumătate, apoi cealaltă jumătate la 1784, de Ion Comescu și soția sa Antimia, tocmai turnul clopotniță din față care se credea mai vechi este mai nou conform inscripției din amvon transcrisă de Gr. Tocilescu: „Acest sfânt amvon s-au făcut din temelie cu cheltuiala dumnealui logofătul Ioniță zugravu și soția sa Elena spre pomenirea lor și a fiilor dumnealor și anume: Alexandru, Haralambie Constantin, Grigorie Eufrosina Ion, Nicolae, Eufrosina și cu tot neamul lor, 1837“¹³. Pomelnicul e din 1812 și începe cu Matei Basarab iar la arhieriei cu Damaschin (1708-1725), iar pe o cărămidă s-a citit „Anastasia monahia, 7120“. Meletie Răutu în monografia sa citată, la p. 77, mai adaugă „dacă se dă crezământ legendei că ar fi servit în adâncă vechime de capelă unei comunități franciscane, probabil în timpul invaziilor bulgarilor catolici ca și la sf. mănăstire Govora. - Pe chipurile unor sfinți din nartică se văd urmele unor înțepături păgânești în timpul invaziei turcești; numai două inscripții are și anume pe zidul exterior sub pictură are leatul 7292 (1784) iar pe o cărămidă „Anastasia Monahia iunie 30 leatul 7279 (1771)“, nu 7120 cum redase Gr. Tocilescu. Chiar dacă aici ar fi fost „casa de rugăciuni“ a bulgarilor catolici, de după 1717, biserica cu hramul Sf. Dumitru care deși indică pe strămoșul Bujorenilor Dumitru, amintit în documente în legătură cu satul Olteni, a fost construită după anul 1745, desigur la 1756 cum scrie în fosta pisanie sau istoric- din 1834(mss. 394) când Preda Bujoreanu devine prin călugărie, Pahomie monahul. Anul 1784 indică terminarea bisericii, iar Anastasia poate fi soția sa și ea călugăriță mai târziu. Biserica s-a zidit deci în trei etape, ultima fiind faimosul turn din față.

În sfârșit, relația lui Maciej Strykowski (1547-1582), „Pe acel loc unde a fost bătălia munteni au clădit o mănăstire și au așezat trei stâlpi de zid pe care eu însumi i-am văzut în anul 1574 venind din Turcia, dincolo de orașul Gherghița la două zile de

¹¹ Ghenadie Enăceanu, *Vizite canonice însoțite de note istorice arheologice*, 1891, p. 5.

¹² „BCMI“, 1933, p. 187; Arhivele Naționale București, ms. 394, f. 8.

¹³ Biblioteca Academiei, mss. rom. 5142, f. 318.

drum de Sibiu oraș în Transilvania dincolo de munți¹⁴. Deși se referă la Cetățeni, poate fi atribuită și Cetățuii. De la Râmnic la Sibiu fiind tot două zile de drum iar mănăstirea din text putând fi chiar episcopia de Râmnic, lupta decisivă din 1330 dându-se la hotarul de atunci al Transalpinei care era Oltul, recunoscut de Angevini. Ungrovlahia fiind „din două părți“ (Oltenia și Muntenia de mai târziu) cum se spune la 1372 august de către patriarhia din Constantinopol. Acum să lăsăm să vorbească însăși Cronica de 9 file¹⁵.

CONVENTUL DE LA RÂMNIC DEDICAT LUI SFÂNTUL ANTON DE PADOVA

Cap. I. Scurtă descriere a orașului Râmnic.

Acest oraș își trage numele de la râul Râmnic (Rîmnik) care curgând dinspre apus din munți către răsărit, se varsă în Olt (Aluta) și se numește Râmnic (Râmnik). Acest oraș este așezat într-un mediu foarte plăcut; înspre apus se învecinește cu munți bogati în păduri vii și alți pomi fructiferi; către răsărit se găsește Oltul la o distanță de circa o mie de pași, iar dincolo de Olt sunt munți și păduri. Înspre sud și nord aerul este curat.

Acest oraș pare să-și fi dobândit începutul aproximativ pe la anul 1300 după Christos și a fost locuit odinioară de sași a căror biserică a fost înaintea porții porticului unde se zărește de fapt partea din fundația turnului. Cimitirul însă era acolo unde se găsește porticul nostru, căci tot acolo a ieșit la iveală când s-a săpat oase și calvarul. După ce sașii, fie că au dispărut fie că au plecat, locul lor l-au ocupat valahii și au făcut acolo reședință episcopală.

Curtea episcopală splendidă este construită într-un loc mai înalt, ornată cu mai multe turnuri. În mijloc are o biserică frumoasă, pictată înăuntru și în afară. Mai sus, acolo unde se intră în biserica episcopală, se găsește paraclisul (paraclis) sau capela proprie a episcopului. Deasupra porții mari către clopotnița cu clopote mari frumoase. În partea de răsărit curge prin zid apa unor izvoare ce se află în munți care curg la portic și în grădină prin niște canale. Grădina spațioasă, uniformă și destul de potrivită are un umbrar corespunzător.

Înspre nord, nu departe de târg, este un munte nu prea înalt pe care de asemenea este o biserică, asemenea unei mănăstiri în care locuiesc câțiva călugări. Muntele este acoperit de pomi fructiferi și vii, și conferă târgului o mare frumusețe; aparține cu alte ogoare, pășuni și vii adiacente de arhiepiscopul de arhiepiscopul din București (Bukurestiensens). În același loc sunt puține clădirile de oarecare frumusețe, casele sunt totuși decente prin ordinea în care sunt dispuse, acoperite cu șindrilă și vâruite; locul acela este înfrumusețat foarte mult de biserici,, dintre care fiecare are foarte multe turnuri, și deși unui asemenea loc ar putea să-i ajungă una, respectiv două biserici, totuși, sunt peste zece și vechiul episcop a mai ridicat una; și fiindcă în fiecare

¹⁴ Călători străini, 11, 1970, p. 452.

¹⁵ Arhivele Naționale București, Microfilme Ungaria, rola 857, filele, 185-193.

Inventum Rinnicenis *ad* *Sancum Antonium Ruduanum*

§1.

Brevis Opidi Rinnicensis Descriptio.

Oppidum hoc nomen suum trahit à flumine Rinnic qui ex parte occidentali. è montibus versus Orientem decurrens, in Alutam influit, & Rinnic appellatur. Situatio hujus Oppidi est amoenissima versus occidentem montes vicinos habet, silvis, vineis, aliisque arboribus fructiferis repletos; Versus orientem Alutam mille circiter passibus distantem & trans Alutam montes, silvasque spectat. Ad occidentem & septentrionem, Amoenam planiciem. Camposque prout ac agros habet. Aer est salubris.

Oppidum hoc circa Annum Christi 1000 videtur sumpsisse initium & olim à Saxombus fuit inhabitatum quorum Ecclesia fuit ante Urbem ædificata, ubi defunctio pars fundamenti de turri extat, semetipsum vero erat, ubi est modò nostrum atrium, quod omnia & singula varietate multa ibidem effossa ostendunt. Defunctio autem alio migrantibus Saxombus, Bulachi Locum occupant, ac sedem Episcopalem fecerunt.

Aula Episcopalis modice extra Oppidum in loco eminentiori magnifice constructa, muniturque turribus adornata. In medio pulchrum templum habet intus & foris pictum; Superius ubi ad hunc Episcopalem intravit est Parallis seu spella Domus Episcopalis. Supra majorem portam est semper simile cum pulchris magnis campanis. In parte Orientali ex muro effluit aqua, qua per canales ex scaturigine in monte erumpente ad atrium & ad hortum fluit. Hortum spatium æqualem & satis honestè adaptatum habet cum comodo introitu. Versus septentrionem non procul ab Opido est mons non nimium altus, in quo iterum est templum & quasi Eremitorium, in quo aliquot habitant Calugeri, mons arboribus fructiferis & vineis repletus est & magnam Oppido confert vineis, perit cum aliis adjacentibus agris, pratis & vineis ad Archiepiscopum Dukarensensem. In ipso loco ædificia pauca dantur alicujus pulchritudinis, honesta tamen sunt domus per vineas disposita,

biserică sunt multe clopote, cu ocazia marilor sărbători atâta sunet de clopote se aude, că într-un mare oraș. Înainte de război carantina se afla chiar în locul unde bate vadul; și a fost acolo, pe lângă alte case și cazarma pentru militari. În timpul războiului locul acela a fost ars împreună cu toate bisericile, inclusiv biserica și conventul nostru. Valahii le-au reparat pe toate, numai biserica noastră a rămas în ruină. Acoperișurile, pietrele din clădirile carantinei și chiar din cazarmă le-a primit episcopul precedent, pentru ca să construiască o biserică; astfel încât nu a mai rămas ce ar sta în picioare (nici o construcție). Chiar și capela pe care le-au construit-o în munte, lângă oraș bulgarilor, a fost cu totul distrusă de valahi.

Cap. II. Despre venirea noastră și a bulgarilor și despre ridicarea mănăstirii.

Chiar dacă la Râmnic, precum și în alte locuri sau sate, bulgarii existau deja înainte de venirea germanilor, ei erau totuși dispersați și călugării mergeau dintr-un loc în altul spre a le asigura serviciile divine. Însă după ce în anul 1717 împăratul obținuse Valahia, s-au adunat în aceste trei târguri, adică la Craiova, Râbnic (Râbnicum) și Brădiceni (Brădicsești) și au obținut de la majestatea sa dreptul de a constitui pentru fiecare comunitate câte o proprietate fiscală și prin privilegiu (dreptul) de a ține lărmăroac la 5 august, de ziua Fericii Maria cu zăpadă și târguri săptămânale în ziua de luni.

După ce astfel s-au adunat mulți bulgari și chiar călugării noștri și-au făcut locuințe stabile, și construind între timp o casă de rugăciuni și o locuință potrivită, au administrat cele divine. Până când reverendul părinte ministru provincial Blasiu Marinovici (Marinovich) și reverendul și reverendul părinte Anton Ganghici (Gangch), fiecare prin străduința și munca sa proprie începură (să construiască) aripa dinspre apus și au construit 9 cămăruțe de dormit refectoriul (sala de mese) mic cu bucătărie, având sprijinul unor binefăcători, printre care mai cu seamă pe Petru Durlain care se vâdește a fi binefăcătorul conventului de la Râmnic.

Având posibilitatea de a locui în mod adecvat, în anul 1720 reverendul părinte ministru provincial, Grigore Marghici (Margich) a cerut părintelui reverend comisar general ca reședința de la Râmnic să o declare convent; deoarece însă în cerere nu se găsea nici o mărturie despre (modul cum se va asigura) alimentarea călugărilor, nici despre aprobarea ce trebuia să se fi obținut de la episcop, nu s-a obținut nimic, rămânând rezidență până în anul 1734, an în care, pe vremea în care provincia se afla sub conducerea părintelui reverend Iosif Marinovici (Marinovich), a fost declarat convent. Însă documentul (respectiv), precum și multe alte documente, s-au pierdut în tumultul războaielor.

Mai înainte modul de aranjare al acestui convent a fost următorul: spre nord a fost biserica, lângă biserică poarta cea mică, înspre apus aripa cea veche lungă de 19 stânjeni; către sud o altă aripă în care sunt de asemenea cinci cămăruțe; în aripa dinspre răsărit urmează poarta care dă spre portic; lângă poartă este pridvorul (care dă) spre locurile comune; lângă pridvor camera pentru bucată, bucătărie și refectoriul mare, după refectoriu cămara, după cămară pridvorul către grădină, și după pridvor iarăși o cameră și sacristia. Conventul are în lățime 16 stânjeni și nu formează cu biserica un patruleter perfect. Sub bucătărie și sub partea ce a mai rămas, înspre pridvor este

pivnița cea mare și comodă, înzestrată cu bolți. Tot conventul trebuie înălțat de la pământ pe jumătate pe alt postament pentru ca să devină uscate camerele.

Toate ferestrele, ușile camerelor sunt căptușite cu piatră cioplită și ferestrele sunt întărite cu gratii solida de fier. După război, valahii foarte doritori de (a avea) fier au scos nu numai fierul de pretutindeni, dar au distrus și pietrele. Această muncă de refacerea fost săvârșită de fratele religios Martin Nix după meserie și ocupație constructor (lăpicida) și pare să fi costat acest convent peste 7000 de florini. Acum aripa de vest este terminată, celelalte două mai au nevoie de a fi boltite, tencuite, după cum are nevoie de uși ferestre și sar putea ca întregul convent să fie readus la vechiă stare cu o cheltuială nu atât de mare. Grădina înspre răsărit are 49 de stânjani în lungime și 15 în lățime; de la ultima sacristie către apus sunt 18 stânjani, până acolo unde stăteau vechile case și acea parte este însămânțată.

Cap. III. Despre construirea bisericii și structura ei.

La 5 iulie 1720 a fost așezată prima piatră de temelie a bisericii și sculptat inscripția cu următorul conținut:

In basIM pII coDifiCII atqVe strVCtVrae/
teMpLI sanCtII AntonII PaDVanI posItVs fVIt IapIs/
prINVsqVe est In AVstrIaCa DIItIone transALpInI soLI/
a CoMIte In atqVe a Kōnigseg transILVanse, transALpi/
naeq qVe RegIonIs PreesIDente/
Pro perpetVe Spla sVI IpsIVs seDIs saCrae roMInIsCentIa/

(La baza edificiului și construcției iubitoarei biserici a lui sfântul Anton de Padova a fost pusă piatra cea dintâi pe pământul Țării Românești aflate în stăpânire austriacă de către comitele Kōnigseg comandant în și din regiunea transilvană și transalpină, pentru amintirea veșnică și credincioasă a lui și a clădirii sfinte.)

Această biserică a fost destul de frumoasă, proporțională, atât ca înălțime, cât și ca lățime, luminoasă și spațioasă, suficient de cuprinzătoare pentru acel popor; sanctuarul din capăt se termină în formă dreptunghiulară; și are în lungime 6 stânjani, în lățime patru , și are trei ferestre; în ea se găsește o criptă a călugărilor, la care se ajunge dinspre partea evanghelică.

Nava sau corpul bisericii are în lungime 9 stânjani, în lățime cinci, 6 ferestre mari, dintre care trei sunt într-o parte, trei în alta. Corul a fost făcut din zid și bolta este susținută de coloane de piatră, după care urma poarta mare și cripta mare comună; din partea cealaltă două uși de dinaintea altarelor mici își corespundeau; toată biserica este pavată cu pietre cioplite, bine șlefuite. Altarele erau cu totul trei: cel mare a fost dedicat lui Sf. Anton de Padova, altarul mai mic din dreapta Fericitei Fecioare Maria și celălalt părintelui nostru Sf. Francisc. Ei, toate aceste trei altare erau foarte frumos executate și pictate, chiar și orga era destul de frumoasă.

Biserica a fost sfințită aproximativ în anul 1730 de rev. rendisimul domn episcop, Nicolas Stanislavici (Stanislavich), atunci episcop de Nicopole și administrator al Valahiei.

În partea stângă a bisericii se află în zid o piatră cu următorul epitaf cioplit:

Oprește călătorule!

Între miiile feluri ale morții de un tânăr trecător Metia Bryn, apucat și strivit de roata dințată a morii a cunoscut soarta prin moartea subită ce a dat asupra-i. Pentru care roagă-te lui Dumnezeu, ca să se odihnească în pacea eternă. Anul 1738.

Lângă sanctuar, de o parte și de alta este câte o dublă sacristie mare; și una ar ajunge; în cea din dreapta acum se oficiază serviciul divin, cea din stânga servește pentru adăpostirea sfântului mormânt; în ambele laturi ale bisericii erau pridvoare a căror boltă era susținută de coloane de piatră, prin care chiar și pe vremea ploioasă se putea merge în procesiune foarte comod. Turnul atât în ceea ce privește structura, cât și în ceea ce privește înălțimea, este asemenea celui din Deva, la care - la fel ca la Deva - duce o ușă; iar în cor se urcă din pridvor, prin navă, pe 29 de trepte.

Desigur, este de plâns că la această veche biserică împreună cu turnul ei după nenorocirile războiului n-a fost refăcut măcar acoperișul, deși ar fi trebuit să se facă cu totul din nou. Așa însă, vai ce durere! Se constată că turnul nu are până acum o fundație bună, căci îndată după ce a fost clădită, s-a stricat și o mare parte a trebuit zidită din nou, dar chiar și acum are mari crăpături, iar boltile bisericii și ale altarului sunt stricate, zidurile distruse, așa încât pe ele cresc chiar mărăcini și vor putea fi greu reparate dacă, cu voia lui Dumnezeu, vor veni vremuri mai bune, iar boltile să fie întărite.

Cap. IV. Despre moară și altele ce țin de mănăstirea de la Râmnic

Această moară se află nu departe de mănăstire, în apropiere de râul Râmnic; are trei roți și aparține unui anumit nobil, logofătul Radu Goran, căruia i se zice în mod obșnuit Olănescu. De la acesta distinsul nostru răposat binefăcător de aleasă aducere aminte, Petru Duralin, a cumpărat această moară pentru ca mănăstirea să se poată bucura neîncetat măcar de darul pâinii. În anul 1720 acest Petru Duralin a dăruit-o mănăstirii și am stăpânit-o în pace până la ultimul război cu turcii din anul 1737. Întâmplându-se războiul cu turcii și lipsind de aici călugării noștri, sus-amintitul domn a luat din nou moara în stăpânirea sa, iar fiindcă ai noștri călugări n-au avut nici un document cu privire la moara sus pomenită, au pierdut-o, anume, chiar dacă întreaga localitate poate depune mărturie că moara este cumpărată în mod legal și a fost dăruită mănăstirii, totuși nu am putut să o obținem la judecată.

Așadar, în anul 1743 prea-cucernicul părinte Serafim Gyurics, superiorul provincial al Ordinului s-a îngrijit ca la Sibiu să se facă o cercetare legală în privința acestei mori, iar cucernicului părinte George Pessin i s-a comunicat în această problemă hotărârea așa cum reiese din acest document:

„Noi, cei subscriși, dăm de știre prin scrisoarea de față tuturor și fiecăruia celui ce i se cuvine, că am primit porunca scrisă pentru ascultarea de martori și, de asemenea, de adevărate a Sacrei Maiestăți Regale a Ungariei și Boemiei în favoarea și pentru părintele Pessin, conducătorul reședinței de la Râmnic al Ordinului Sf. Francisc din provincia bulgară, poruncă întocmită și eliberată în chip legiuit, adresată nouă, celor numiți, sub chip de poruncă în favoarea acelei comunități. Primind această poruncă, la rugămintea adresată de stimatul superior al mănăstirii părintele Pessin, după ce am desemnat conform legii și obiceiului casa aflată în liberul și regescul oraș săsesc Sibiu, anume în piața căreia i se zice Heltau aparținând înțeleptului și chibzuitului

Michael Rau cetăţean al zisului oraş, l-am primit în găzduire aici, la 7 ale lunii iunie în anul 1745, pe cinstitul şi de nobil neam domn Petru Dobra de Zlatna, procuror general al bunurilor fiscale din Transilvania, iar după depunerea unui jurământ puternic am ascultat aici mărturiile martorilor mai jos scrişi potrivit cu documentul înfăţişat nouă, după cum urmează:

1) Ştie martorul cu siguranţă sau a auzit de la oameni vrednici de crezare că prea-cucernicii părinţi franciscani de la Râmnic au stăpânit o moară în târgul Râmnic, pe râul numit tot Râmnic, pe timpul stăpânirii austriece în Valahia de dincolo de Olt?

2) A cui era moara şi cine a ocupat-o sau a luat-o mai întâi şi cum, cu ce drept a ajuns în stăpânirea cucernicilor părinţi franciscani?

Primul martor, sus-menţionatul domn Petru Dobra de Zlatna, în vârstă de 47 ani, după ce i s-a cerut cu cinste la locuinţa sa, după ce a depus jurământul şi a fost cercetat, a mărturisit la prima întrebare: după pacea de la Passarowitz eu am fost făcut tricesimător în amintitul târg Râmnic şi de asemenea schimbător al aurului; de aceea ştiu cu siguranţă, în ceea ce priveşte primul punct al cercetării, că numiţii călugări franciscani au stăpânit în mod paşnic aproximativ din anul 1720 şi până la întoarcerea mea în Transilvania din Valahia de dincolo de Olt, pe atunci austriacă, moara aflată în acelaşi târg şi pe râul cu acelaşi nume. La cea de a doua întrebare eu ca tricesimător imperial, pe când am ocupat această funcţie am primit ordinul domnului Ignaz Haan, director fiscal suprem şi pe atunci consilier al Camerei Aulice, ca să confisc şi să conscriu bunurile boierilor şi călugărilor din districtul Vâlcea care ar fi dincolo de Olt şi care au plecat de sub stăpânirea Maiestăţii Imperiale Romane. Astfel, în temeiul acestei porunci am confiscat în teritoriul Râmnicului: 1. a unui oarecare logofăt Radu Goran altfel numit Olănescul, care locuieşte în satul de dincolo de Olt, pe malul Oltului; 2. moara mănăstirii Fedeleşul; 3. în locul Răstoaca, moara unui oarecare boier Budescu; 4. am confiscat via sus-zisului Goran; 5. via unei anumite Galateea; 6. casa lui Mihai Ostişvaşul în care am locuit împreună cu el şi mai multe altele ce ţin de ea. După confiscare un oarecare negustor, Petru Duralin, ctitor de asemenea al bisericii romano-catolice din târgul Râmnic având o oarecare datorie bănească reciprocă cu privire la cele de mai sus faţă de sus-amintitul logofăt Radu Goran, iar deoarece acel creditor a pretins acea datorie datornicul s-a declarat că nu poate plăti, stăpânind cele pretense drept datorie, anume şi moara şi via şi cele ce ţin de acel loc în teritoriul Râmnicului, l-a chemat de mai multe ori pe creditor împreună cu mine prin nişte scrisori şi a cerut ca pe Duralin creditorul să nu-l tulbure în stăpânirea respectivei mori şi vie, ba chiar deoarece acelaşi Goran îi mai era dator împăratului cu o anumită dare, a cerut de la acelaşi negustor Duralin, creditorul său, o nouă sumă de bani în afara celei luate mai înainte pentru a investi de asemenea în moară şi vie. Acesta, înainte să plătească această sumă m-a consultat dacă este recomandabil să o dea pentru stăpânirea paşnică a bunurilor. Am răspuns să ceară mai întâi pentru aceasta acordul Inspectoratului Cameral, iar eu îi voi fi de sprijin pentru a-l obţine; apoi, după ce sus-numitul Petru Duralin, s-a hotărât să construiască biserica, s-a gândit chiar şi la subzistenţa călugărilor iar fiindcă în privinţa bisericii nu mi-a adresat decât puţine sau aproape nici o întrebare, mi-a declarat intenţia sa de a transfera moara călugărilor franciscani. l-am lăudat ce-i drept, intenţia, dar l-am întrebat, cu ce drept? Acesta mi-a răspuns: este uşor ca logofătul proprietar mânat chiar de nevoi să accepte o oarecare sumă de bani pentru moară şi să o treacă pe vecie, renunţând la orice drept de

moștenire. La care am răspuns: această condiție este îndestulătoare pentru călugări. Acestea fiind făcute, zisul Duralin a trecut moara acelor călugări spre sfârșitul anului 1720 iar după aceea, părintele Antonie Gungich a plătit aceluiași Radu Goran restul de bani pentru dreptul de stăpânire veșnică, despre care au încheiat chiar o înțelegere, care, dacă eu îmi aduc chiar bine aminte, am semnat-o singur și cu acest drept moara a trecut la zișii călugări franciscani; în ceea ce privește via, așa după cum aud, ea este stăpânită de urmașii lui Petru Duralin.

Același logofăt Radu Goran l-a avut drept urmaș pe fratele său Matei logofătul, care mi s-a adresat deseori în scris, iar deoarece locuia în aceste părți m-am adresat lui cu aceste cuvinte: „Matei! Fratele tău Radu a vândut întreaga moară. Ce ai de spus la aceasta? Acesta mi-a răspuns: fratele meu este prea mulțumit că a putut vinde acea moară și că a putut să-și facă rost de bani, altfel este cât se poate de sigur că n-a dus la București, căci nu avea de unde plăti la ceea ce fusese impus“.

Al doilea martor, prestatimatul Hortobágy de Eadem (Hortobagy), în vârstă de 32 de ani citat în chip legiuit la amintita casă și loc de găzduire a pomenitului domn director, a depus jurământul, a fost cercetat și a mărturisit la ambele întrebări; „știu că moara amintită s-a aflat întotdeauna în stăpânirea călugărilor franciscani pe când eu umblam prin acele părți și activam ca administrator suprem al bunurilor fiscale, iar bunurile boierilor de dincolo de Olt au fost toate confiscate, dar deoarece moara a fost a eucernicilor călugări franciscani nu s-a ridicat nici o pretenție asupra acesteia. La a doua întrebare, nu știu nimic sigur“.

Această înregistrare a sus-amintitei cercetări și mărturii de acest fel după cum a fost înfăptuită și rezolvată de către noi am însemnat-o în scris pe credința noastră sub sigiliile și iscăliturile noastre și am dat-o amintitului pârâș al drepturilor lor ale călugărilor, spre viitoare cheazășie. Semnat la Sibiu în anul și ziua mai sus însemnate.

L. S. Ladislau Șandor

L. S. Francisc Apafi

scribi și jurați notari ai Cancelariei Mari a Transilvaniei trimiși în chip leosebit pentru a înfăptui cu credință cele de mai sus.

Nici prin această cercetare (care va fi foarte folositoare atunci când, cu ajutorul lui Dumnezeu, neamțul va lua din nou patria) nici din scrisoarea de mărturie semnată și dată la fața locului, în care erau subscriși 5 popi și alți 9 oameni care au mărturisit cu toții într-un glas că moara este a noastră, n-am putut obține ceva de la domnitor, deoarece acel nobil, căruia n-am putut să-i dăm banii, a fost mai puternic. Înaintea morții sale, făcându-și testamentul, el a mărturisit vechiului episcop, că moara ne aparține nouă și și-a îndemnat soția să ne-o restituie, dar deoarece moartea l-a răpit bătrân și nu ne-a restituit-o, nici soția sa supraviețuitoare nu ne-o restituie până când lucrurile nu se vor schimba.

În afară de aceasta, mănăstirea are o vie în dealul zis Maal cumpărată de călugării noștri spre folosința fraților împreună cu un fânaț și un loc de arătură în câmpia din apropierea Oltului numită Lesbet.

Amintitul nobil nu a reocupat via, care ține de moară împreună cu fânațul de jos dincolo de drum, ci ne-a rămas nouă fiindcă era pustie și acolo nu obținem decât oarece fân.

N. B. Cu privire la moară înfățișez ceea ce n-a fost niciodată povestit în afară de călugări mai bătrâni, anume că domnul Petru Duralin nu ne-ar fi dăruit moara, ci că iar fi fost plătită de părintele Antonie Gungičh cu cât ne era dator iar apoi restul de bani a fost dat nobilului. 2: Noi n-am primit documentul de cedare dat de nobilul domn Petru Duralin, fiindcă sus-zisul domn, Dumnezeu știe în ce scop, ne-a dus cu vorba zi de zi, zicând, că nu are acel document acasă ci în Ungaria, până când a murit. 3: după moartea lui Petru Duralin, domnul Mihail Petricherîn, în calitate de ginere, a primit toate documentele; prima lui soție a fost fiica răposatului Petru Duralin; 4: După pacea făcută la încheierea războiului, Mihail Petricherîn a venit la Râmnic și s-a dus dincolo de Olt la amintitul nobil Radu Goran, la care a rămas 5 sau 6 zile, iar fiindcă nu avem nimic de făcut la acesta s-a născut bănuiala că acesta a încheiat o oarecare înțelegere cu nobilul și că, acceptând un oarecare preț mare i-a dat documentele contractuale și de cedare, dar acestea nu le înfățișez drept sigure și adevărate, căci toți sunt deja morți și vor trebui să dea socoteală în fața lui Dumnezeu. Este însă verosimil că noi nu avem documentele fie din neglijența călugărilor, fie din intriga acestora. Via de la Drăgășani care ținea pe vremuri de Craiova și care este acum cultivată de mănăstirea Râmnicului este situată pe pământul episcopului de Râmnic, căruia în calitate de stăpân al pământului, suntem obligați să-i plătim dijmă; cei doi episcopi de mai înainte au obișnuit să ne ierte preamilosiv de plata acesteia, însă cel de acum o pretinde pe anul 1767 fiindcă este strâmtorat mult de către domn și trebuie să o plătim, iar în afară de aceasta am fost constrânși să-i plătim domnitorului din nou dijme pentru tot vinul precum și pentru reședință pe anul 1764. Am povesti bucuros mai multe despre această aleasă mănăstire, dar nu am găsit nimic însemnat decât că aici s-au ținut ore de morală și de filozofie și adesea s-au ținut aici adunări ale congregației și capitluri datorită locului prielnic. Ultimul capitlu ținut aici a fost în timp ce se desfășura războiul cu turcii. După război, bulgarii s-au răspândit la Vinga, Vinț, Deva și au rămas puține familii dintre cele mai sărace, din care au murit toți bărbații și astfel au rămas văduvele cu copii, să-și trăiască viața de mizerie prin tot felul de greutateți.

Cap V. Lista conducătorilor locali.

Deoarece registrul născuților, cununaților și morților, care l-au avut înainte de război s-a pierdut, nu pot reda exact nici numele conducătorilor în ordinea lor. Primul care prin hărnicia sa a făcut cel mai mult și a rămas cel mai mult timp în funcție:

În anul 1721 părintele Antonie Gungičh, mort aici în 1725.

1726 cucernicul părinte George Francovich.

1728 cucernicul părinte Bernardinus de la Russi.

1731 cucernicul părinte Ambrozie Hoscaj.

1733 cucernicul părinte Angelus Franck.

1735 cucernicul părinte Seraphinus Gyurics.

1737 cucernicul părinte Bernardinus de la Russi, a fost în timpul acestui război.

1740 cucernicul părinte Ioannes Capistranus Dervoldel.

1742 cucernicul părinte Matthias Rogacski.

1744 cucernicul părinte Georgius Pessin.

- 1745 cucernicul părinte Ambrosius Annko.
- 1746 cucernicul părinte Eliss Grytzki.
- 1747 cucernicul părinte Thomas Radulov.
- 1748 cucernicul părinte Bernardinus Krenschmitter.
- 1749 cucernicul părinte Matthias Rogacski.
- 1751 cucernicul părinte Bonaventura Lenich.
- 1752 cucernicul părinte Seraphinus Gyurics.
- 1754 cucernicul părinte Leopoldus Vienmayer.
- 1756 cucernicul părinte Lazarus Zich.
- 1757 cucernicul părinte Stephanus Kubik.
- 1759 cucernicul părinte Matthias Rogacskin.
- 1760 cucernicul părinte Martinus Nikolik.
- 1762 cucernicul părinte Lazarus Zich.
- 1764 cucernicul părinte Matthias Rogacskin.
- 1765 cucernicul părinte Fulgentius Peck.
- 1768 cucernicul părinte Ildefonsus Peck.